

Mobbning och vandalism – Två typer av destruktivt beteende¹

Hans-Edward Roos

Projektet syftar till att kartlägga om olika skolmiljöer påverkar graden av mobbning och vandalism i fem svenska kommuner. Författaren analyserar framväxten av mobbning och vandalism i ett samhällshistoriskt perspektiv och försöker beskriva hur dessa båda former av destruktivt beteende sammanhänger med olika sociala miljöer och skillnader i olika barns- och ungdomsgruppers livsvillkor. Särskilt då det gäller förekomsten av vandalism framträder en relativt klar bild över skadegörelsens omfattning och spridningsmönster i de studerade kommunerna. Det tycks som om barns och ungdomars skilda sociala villkor i vårt samhälle i allt högre grad leder till en desorienterad förståelse av material och en nedbrytning av sociala relationer.

Hans-Edward Roos är forskningsassistent och projektledare vid Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Mobbning och vandalism som "normalbeteende"

Handlingar som mobbning och vandalism betecknas ofta som avvikande eller som asocialt beteende. Det är en vanlig föreställning att mobbning och vandalism utgör individuellt betingade beteenden som

bryter mot vissa formellt och informellt socialt acceptabla regler. Detta medför att uppmärksamheten kring mobbning och vandalism ofta riktas mot enskilda fall hos barn och ungdom där "asocialiteten" eller "avvikelsen" anses vara mest markant. En annan och inte så diskuterad föreställning är att uppfatta asocialt eller avvikande beteende som en normal följd av samhällets förändringar. Så text visar den ökande förekomsten av vandalisering i miljöer som tidigare inte berördes av detta problem, att förändrade sociala livsvillkor också påverkar våra enskilda beteenden.

Våldsbeteenden som mobbning och vandalism kan också sägas utgöra ett normalt beteende bland vuxna. Förekomsten av mobbning kan kanske sägas vara det mest utvecklade våldet i fredstid som dagligen berör alla befolkningsgrupper. Förtryck, aggressivitet, underkastelse och uppgivelse förekommer i alla relationer både på individ- och grupp-nivå. I arbetslivet, i bostadsområdena, i familjen finns en strävan hos individer och grupper både att bibehålla den position, de ambitioner och det självförtroende de uppnått, men också att stärka och utveckla sina ambitioner och sitt inflytande i olika livssituationer och i samhällslivet.

Olikheterna mellan skilda samhällsgruppers formella ägande och makt i samhällslivet samt olikheter mellan individers positioner och roller i infor-

¹ Denna uppsats bygger till stor del på min undersökning "Mobbning och vandalism – en studie av destruktivt beteende". Sociologiska institutionen Lunds Universitet 1979 Stencil.

Studiens vetenskapliga handledare är bitr professor Harald Swedner vid Sociologiska institutionen i Lund.

.....
Mobbning och vandalism kan ses som en normal följd av samhällets förändringar
.....

.....
Mobbning innebär inte enbart att individer och grupper stöts ut och stigmatiseras. I mobbningens karaktär ligger också att integrera och anpassa individer och grupper till en existerande samhällsordning
.....

mella relationer kan i vissa fall bli så stora att vissa befolkningsgrupper klassificeras som "asociala" eller "avvikande". I historien finns talrika exempel på hur vissa yrkesgrupper eller etniska grupper på olika sätt stämplats som "ovärdiga". Med ofta våldsamma metoder stöttes tex arbetslösa, penningutlånare och etniska minoriteter ut ur det samhälle de verkade i.

Mobbning innebär dock inte enbart att individer och grupper stöts ut och stigmatiseras. I mobbningens karaktär ligger också att integrera och anpassa individer och grupper till en existerande samhällsordning.

Underkastelse- och kvalificeringsprocessen

I alla samhällen underkastas och kvalificeras individer till de sociala positioner ett visst samhällssystem fordrar för sin reproduktion. Detta sker genom olika slag av sanktioner och tvångsmetoder under uppfostran i familjen, under utbildningen i skolväsendet och under yrkesutövningen i arbetslivet.¹ Under den förindustriella epoken i västvärlden var denna underkastelse- och kvalificeringsprocess i högre grad än idag präglad av ett påtagligt och direkt våld. Exempel på detta var arbetslöshetens kriminalisering, skräväsandets hårda reglementen, barnarbete etc.

Att vissa grupper i samhället underordnas och kvalificeras till vissa angivna positioner i samhället är dock inte längre lika tydligt som förr, och de tvångsmekanismer som underkastar och kvalificerar människor till olika positioner i samhället syns inte längre lika klart. Våldet har i hög grad blivit osynligt. Samhällslivets tvångs- och underkastelse-

mekanismer kom att i allt mindre utsträckning baseras på legitimt fysiskt våld och direkt personliga beroendeförhållanden. I stället har det direkta våldet ersatts av andra mer eller mindre dolda former för underkastelse och kvalificering av individer till att arbeta och leva i den typ av samhälle de föds in i.

I dagens samhälle existerar dock fortfarande i vissa sammanhang både former av ett personligt beroendeförhållande och sanktioner genom fysiskt våld, och som anses vara mer eller mindre legitima former av mobbning. Inom familjen är det ännu mer eller mindre accepterat att använda våld. Den förlängda skolplikten har också lett till att unga människor under en lång tidsperiod är utlämnade och blottställda i ännu högre grad än i arbetslivet. Mer eller mindre accepterade och öppna former av förtryck finns också i en annan typ av sociala system idag och som till vissa delar har likheter med tex skräväsandet förr. Inom exklusiva och hårt sammansvetsade elitgrupper förekommer en socialisering som ofta kännetecknas av rigorösa regelsystem, öppet tvång, fysiskt våld och förnedring. Exempel på sådana auktoritära institutioner är internatskolor för överklassen och elitförband i det militära. Även fängelser kännetecknas av dessa typer av beroende.

Också när det gäller vandalisering finns det former som anses vara mer eller mindre legitima. Byggandet av arbets-, boende- och trafikmiljöer resulterar i flera fall i både fysiska faror och sociala problem. De fall där detta sker genom att fungerande miljöer bryts ner, blir exempel på en legitim vandalism.

Trots dokumenterade uppgifter om olika gifers inverkan på både människa och natur och olika protester mot användningen av dessa gifter, fortsätter många industriföretag omfattande giftutsläpp och besprutningar i naturen.

.....
De tvångsmekanismer som underkastar och kvalificerar människor till olika positioner i samhället syns inte längre lika klart. Våldet har i hög grad blivit osynligt.
.....

¹ Göran Therborn, "Vad gör den härskande klassen när den härskar?" Häftet för kritiska studier 4/1976.

Bombningar, invasioner och andra krigshandlingar medför ofta betydligt större offer och en betydligt större förstörelse och skadegörelse än vad "nöden kräver" för att uppfylla politiska och militära mål.

I alla dessa fall tillgodoser de starkare grupperna i samhället sina resursbehov på bekostnad av att svagare gruppers resurser bokstavligen förstörs.

Barn och underordnande

Som helhet har det direkta och öppna våldet mot barn minskat. Parallellt med denna utveckling har det skett en ökad marginalisering av barnen i deras relationer till vuxna och samhället. Under utvecklingens lopp kan barnen sägas ha fått en allt mer minskad grad av förståelse för vad de vuxna gör. Samtidigt medför den förlängda skolplikten för ett betydande antal ungdomar att kontakten med den egna åldersgruppen blir långvarig och intensiv medan kontakten med samhället utanför skolan reduceras och fördröjs. En målinriktad uppfostran, skolning och ett särskilt omsorgstagande av barnen utgör inte längre en mer eller mindre tillfällig biprodukt i barnens sociala existens.

Marginaliseringen har resulterat i att andra kontrollmetoder än direkt våld i högre grad utövas gentemot barn. En professionaliserad omsorg och kontroll med hjälp av en centraliserad samhällsservice leder till att ansvarstagande och konfliktlösningar övertas från informella primärgrupper till sekundära och formella instanser som tex lärare, psykologer, fritidspedagoger och polis. Kontakten med vuxna blir ofta av en tillfällig och ingripande karaktär. Denna typ av kontakt kännetecknar inte sällan också barnens relation till sina föräldrar.

Våldsbeteenden i skolan

Skolan är det sociala system i vårt samhälle, där kvalificerings- och underkastelseprocessen samt marginaliseringen har en dominerande genomslags-

Marginaliseringen har resulterat i att andra kontrollmetoder än direkt våld i högre grad utövas gentemot barn.

Skolan är det sociala system i vårt samhälle, där kvalificerings- och underkastelseprocessen samt marginaliseringen har en dominerande genomslagskraft

kraft. Skolan förvarar barn från alla samhällsgrupper sju till åtta timmar dagligen fem dagar i veckan under minst nio år. I skolan markeras socialiseringsprocessen. Där sorteras individerna så att de så småningom blir kompetenta och lämpliga att besitta de olika positioner samhället erbjuder. Genom social segregation och särbehandling av olika slag, utsorteras skolbarn redan i tidig ålder till vissa platser och positioner i samhällssystemet. Barnens skilda livsvillkor som könsgrupper, som under- och överordnade i deras socio-ekonomiska positioner skapar intressen, konflikter och lojaliteter som också påverkar barnen i deras informella kamratrelationer och i deras beteenden.¹

Kamratgruppen utgör inte en självständig delkultur med ett isolerat normsystem. Relationerna skolklasseleverna emellan är istället avhängigt av de relationer som i sista hand uttrycker de olikartade livsvillkoren för olika individer och grupper i samhället.

Resonemangen kring våldsbeteenden som mobbning och vandalism rör sig dock ofta kring aggressionsbenägenheten hos olika personlighetstyper. Sådana tankegångar härrör från en psykologisk tradition varvid man ofta refererar till olika aggressionsteoretiker. Hos Freud och Lorenz är aggressiviteten biologiskt betingad och tillhör människans driftsstruktur. Aggressionen kan knappast kontrolleras men i bästa fall kanaliseras genom uppfostran och genom aktiviteter, som idrottsutövning.

Dollard-Miller menar att aggression inte är en nödvändig men en naturlig och dominerande reaktion på frustration. Aggressionen behöver dock inte nödvändigtvis rikta sig mot aggressionens orsak, utan kan omorientera sig mot ett mer legitimt och

¹ Berit Andersson, Göran Arnman, Ingrid Jönsson, "Segregation och särbehandling i grundskolan", s. 116 Sociologiska institutionen i Lund 1977 Stencil.

Genom social segregation och särbehandling av olika slag, utsorteras skolbarn redan i tidig ålder till vissa platser och positioner i samhällssystemet

accepterat mål för aggression (tex mot en minoritetsgrupp).

Bandura-Walters hävdar att aggression inte är en naturlig egenskap, utan ett inlärt beteende hos individer som helt kan styras genom olika inlärningsprocesser.

Ståndpunkten att individers naturliga eller förvärvade egenskaper ses som den fundamentala källan till aggressiva handlingar delas av psykologen och aggressionsforskaren Dan Olweus. I sitt arbete om mobbning "Hackkycklingar och översittare" (1973) menar Olweus att varken elevernas förhållande till lärarna eller skolarbetet (vantrivsel, misslyckande, konkurrens, betygsjakt) har någon betydelse för uppkomsten av mobbningsproblematiken. Olweus menar att skolan och skolsystemet inte kan göras ansvariga för hackkyckling-översittarproblematiken. Istället poängterar Olweus att förekomsten av en potentiell översittare med aggressiv personlighet är den centrala faktorn för uppkomsten av en mobbningsproblematik i en skolklass.

Denna syn bidrar till en ganska snäv och ofullständig bild av mobbning. Diskussionen om mobbning har de senaste åren huvudsakligen rört sig kring vissa typer av våld som observerats elever emellan inom skolans ram. I olika definitioner har mobbning karaktäriserats som ett fysiskt eller psykiskt våld av en grupp eller en översittare gentemot en eller flera hackkycklingar under kortare eller längre tid. Det finns dock anledning att anta att en stor del av det våld, som förekommer i skolan inte uppmärksammas då mobbningsproblematiken inte förknippas med samhällets strukturella tvångs- och underkastelseprocess.

Ett exempel på ett sådant strukturellt förtryck på individnivå är motsättningen mellan man och kvinna. Denna konflikt har hittills varit ganska dold och det är först på senare år olika förtrycksmekanismer i denna motsättning har diskuterats. Till följd av

detta är det sannolikt att en viss grad av aggression hittills uppfattats och kanske fortfarande ses som en naturlig del i umgänget mellan pojkar och flickor. Man bör följaktligen ställa frågan: Hur mycket av konflikter och förtryck mellan pojkar och flickor i skolan har de vuxna accepterat på grund av sin syn på könsrollerna? Liknande resonemang kan också användas när det gäller barn i olika socio-ekonomiska positioner, barn med olika etnisk bakgrund, barn i olika åldrar etc.

Mobbningen tycks i vårt samhälle vara en slags informell reproduktionsmekanism, som i vardagliga sociala relationer vidmakthåller och förstärker olikheter mellan olika individer och grupper med avseende på deras upplevda och faktiska möjligheter att påverka sina livsvillkor.

I vårt samhällssystem utgör mobbning en slags bestraffning av de individer och grupper som bryter mot de förhärskande normerna och värderingarna. Mobbning drabbar också de individer och grupper som är underlägsna, svaga eller annorlunda.

Som vuxna människor har vi dock lärt oss att förtrycka och konkurrera med andra medel än ett alltför tydligt fysiskt eller psykiskt våld. Något annorlunda är däremot situationen för barnen i vårt samhälle. De har ännu inte lärt sig att hantera aggressivitet och förtrycksmetoder på ett sådant sofistikerat och socialt acceptabelt sätt, som vanligtvis förekommer bland vuxna. Dessutom är skolbarn utsatta för en viss grad av övervakning och kontroll. Detta förhållande har förmodligen bidragit till att våldsbeteenden som mobbning och vandalism idag nästan förknippas med barn och ungdom, och då särskilt barn och ungdomar som konfronteras med vår dominerande underkastelse- och kvalificeringsinstitution där normsystemet särskilt tillstödjer en

Mobbningen tycks i vårt samhälle vara en slags informell reproduktionsmekanism, som i vardagliga sociala relationer vidmakthåller och förstärker olikheter mellan olika individer och grupper med avseende på deras upplevda och faktiska möjligheter att påverka sina livsvillkor

blandning av konkurrens och konformism, nämligen skolan. I detta sammanhang betraktas mobbning och vandalism av makthavarna i samhället som illegitima former av förtryck respektive förstörelse framför allt då de utövas av underordnade grupper i samhället.

Destruktivt beteende

Beteenden som mobbning och vandalism mynnar ut i att individer och grupper som lider brist på resurser av olika slag, förstör eller undanhåller olika typer av resurser för sig själva, för människor i sin närmaste omgivning eller för samhället i sin helhet.¹ Mobbning och vandalism drabbar både mänskliga och materiella resurser och resulterar i en nedbrytning av både sociala relationer och den fysiska miljön. Handlingar av detta slag kan därför betecknas som destruktivt beteende.

Resultatet av vår mobbningsundersökning

Resultaten av våra empiriska studier om mobbning i sex svenska kommuner stöder antagandet att det är barnens och ungdomens samhälleliga position som avgör i vilken utsträckning de utsätts för mobbning och vilka former mobbningen tar sig. Trots att andelen mobboffer är relativt liten i förhållande till den utvalda elevpopulationen, kan ändå resultaten ge en antydning om mobbningens beskaffenhet och hur mobbningsproblematiken kan studeras.

Vi har funnit att de faktorer som tycks vara knutna till förekomsten av mobbning inte är egenskaper som direkt är knutna till individen "i sig" och som individen bär med sig i de flesta sociala sammanhang, t ex kön, nationalitet, prestation etc. Anledningen till att en elev mobbas syns istället vara beroende av egenskaper, som hänger samman med relationer till de övriga eleverna i klassen. Isolering, avvikelser av olika slag, ledarpåverkan och socialgruppstillhörighet är alla relationsegenskaper där det föreligger statistiskt signifikanta samband

.....

Mobbning och vandalism bryter ner sociala relationer och fysisk miljö och kan därför betecknas som destruktivt beteende

.....

.....

Barnen har inte lärt sig att hantera aggressivitet och förtrycksmetoder på ett sådant sofistikerat och socialt acceptabelt sätt som ofta förekommer hos vuxna

.....

med mobbningsförekomsten.

Dessa resultat tyder på att förekomsten av mobbning inte är något ofrånkomligt utan tvärtom är påverkligt av ingripanden och förändringar i den miljö, där mobbning förekommer.

Ett anmärkningsvärt resultat är att *mobbningsförekomsten* enligt lärarnas bedömning inte skiljer sig mellan olika sociala miljöer. Mobbningens omfattning sammanhänger inte med segregationsmönstret, utan är relativt jämnt fördelat mellan olika skolor och områden. Detta betyder att hos skolelever i lågstatusområden, där föräldrarna ofta tillhör de lägre socialgrupperna med relativt låga inkomster, är det lika vanligt med mobbning som hos skolelever i högstatusområden där elevernas föräldrar tillhör de högre socialgrupperna med ofta relativt höga inkomster.

Trots att inga avgörande skillnader tycks finnas i mobbningsförekomst mellan olika skolmiljöer som låg- och högstatusklasser, tycks så vara fallet med *mobbnings karaktär*. Mobbningen i en lågstatusklass synes oftare drabba elever, som i övrigt är relativt välintegrerade i kamratmiljön genom att de tillhör kamratgrupper och gäng. Medlemskap i informella kamratgrupper i en lågstatusklass utgör ingen garanti för att undslippa mobbning. De flesta elever som mobbas i högstatusklasser tycks däremot vara isolerade och stå utanför kamratgruppens gemenskap.

Dessa resultat tyder på att mobbning utgör en anpassningsmekanism som ofta drabbar även de i viss mening konforma i en lågstatusmiljö. I en högstatusgrupp ger kamrattillhörigheten ett betydligt bättre "skydd" mot att bli mobbad.

¹ Jfr Harald Swedner, "Processproblem, strukturproblem och resursproblem i nya bostadsområden i de svenska storstäderna". Sociologisk forskning 2/1975.

Medlemsskap i informella kamratgrupper i en lågstatusklass utgör ingen garanti för att undslippa mobbning. De flesta elever som mobbas i högstatusklasser tycks däremot vara isolerade och stå utanför kamratgruppens gemenskap

I skolans sociala miljö, där skilda värderingar i samhället ofta kan ta sig uttryck i ganska osminkade och brutala former, är det vanligt att skillnader och avvikelser i socialgruppsstillhörighet mellan eleverna kan bidra till att skapa konflikter snarare än att öka förståelsen och toleransen mellan olika samhällsklasser. Elever i de högre samhällsskikten utsätts i större utsträckning för mobbning i lågstatusklasser än i högstatusklasser. Mobbning tycks således vara ett vanligt instrument att påverka olikheter mellan olika elevgrupper och deras socialgruppsstillhörighet.

Resultatet av vår vandaliseringsundersökning

Liksom mobbningen utgör vandaliseringen ett samhällsproblem i den bemärkelsen att förekomsten av vandalism hänger samman med sociala processer i samhällsutvecklingen. I studierna av vandaliseringens omfattning och spridningsmönster har vi undersökt skolorna i fem av de sex svenska kommuner som också ingick i vår mobbningsundersökning. Underlaget till vandaliseringsstudierna bygger på sådana uppgifter att resultaten kan anses vara tillförlitliga.

Då det gäller förekomsten av vandalism och skadegörelse i skolorna är mönstret något annorlunda än vad som är fallet med mobbning. Till skillnad från mobbningen är vandaliseringen i hög grad avhängig av en social miljö och av vissa områden. Segregeringen av våra bostadsområden och förekomsten av skadegörelseräder mot byggnader resulterar i hög skadegörelse. Social miljö och skolans fysiska belägenhet har betydelse för skadegörelsegraden i stadsbygden.

Skadegörelsen är omfattande i områden där den sociala utslagningen är markant och där underprivilegierade och underordnade grupper är bosatta.

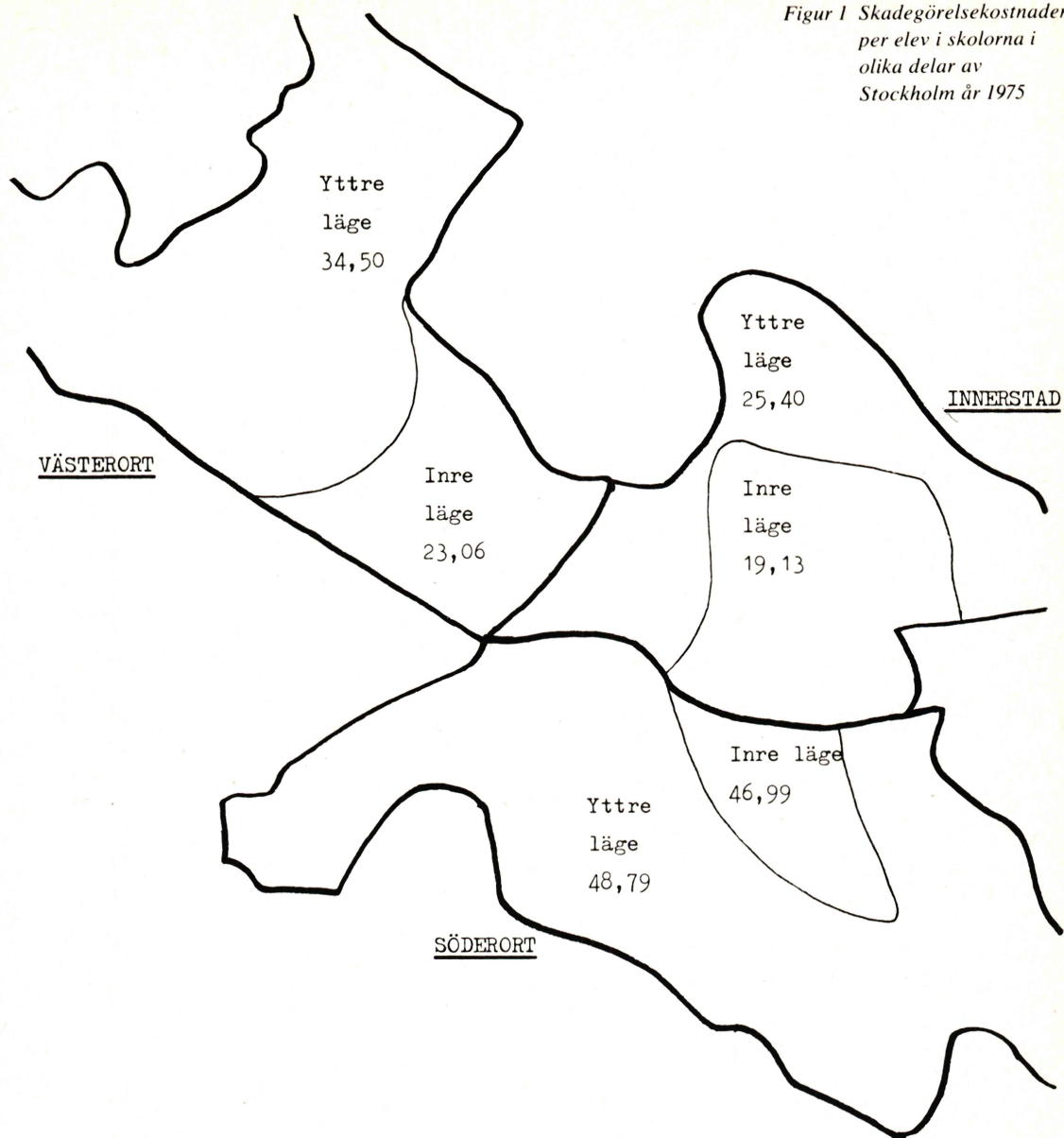
Skadegörelsekostnaden per elev i Botkyrka kommuns skolor uppgick år 1975 till 40–50 kr per elev. I Lidingö kommun uppgick samma kostnad till 1–2 kr per elev. De båda kranskommunerna Botkyrka och Lidingö utgör ytterlighetspoler i Stockholmsregionen. Botkyrka innehåller en rad nybyggda stora höghusområden inom vilka en stor andel av befolkningen är låginkomsttagare med sociala problem, medan Lidingö till stor del består av villaområden med en stor andel höginkomsttagare. I Stockholms skolor var skadegörelsekostnaden år 1975 30–40 kr per elev. Borås — med många låglöneföretag och med stora sammanhängande bostadsområden med en markerad lågstatuskaraktär — har samma år en skadegörelsekostnad på 6–10 kr per elev. I de flesta landsbygdsskolorna utanför Borås förekom ingen skadegörelse alls. Motsvarande kostnad i Malmö var 50–60 kr per elev.

Vi finner att vandaliseringen ännu så länge främst är ett *storstadsproblem*. Vi har också funnit att vandaliseringen följer segregationsmönstret inom storstäder som Stockholm och Malmö. Som framgår av *figur 1* är skadegörelsenivån i Stockholms Söderort ca trettio kronor högre per elev än i Innerstaden och nästan tjugo kronor högre per elev än i Västerort. Söderort består till stora delar av nyare och negativt segregerade förortsområden.

Det finns dock åtminstone en faktor som kan modifiera segregationsfaktorns betydelse för vandaliseringens spridningsmönster, nämligen *rädfaktorn*. I *figur 2* anges belägenheten för nio skolor i Malmö med de högsta skadegörelsekostnaderna per elev. Skolorna med de högsta skadegörelsevärdena är belägna i ett halvcirkelformat bälte, som bildar en zon mellan den yttre innerstaden och de nya bostadsområdena i Malmö södra delar. Skolorna är belägna i anslutning till de stora trafikstråk som förbinder stadens centrala delar med ytterområdena. Dessa skolors höga skadegörelsevärden kan bero på tillfälliga räder av gäng, som valt att attackera

Till skillnad från mobbningen är vandaliseringen i hög grad avhängig av en social miljö och av vissa områden

Figur 1 Skadegörelsekostnaden
per elev i skolorna i
olika delar av
Stockholm år 1975

kera skolor utanför sina egna bostadsområden.

Det tycks vara så att höga skadegörelsekostnader beror på två typer av vandalism. Den ena typen utgörs av en förstörelse och överkan *inifrån* där utövarna vandaliserar den egna miljön (den egna skolan, det egna bostadsområdet). Stark negativ segregation, byggnader av bräckligt material och hög mobilitet bland elever och övriga invånare är exempel på faktorer som kan resultera i en hög inifrånvandalism.

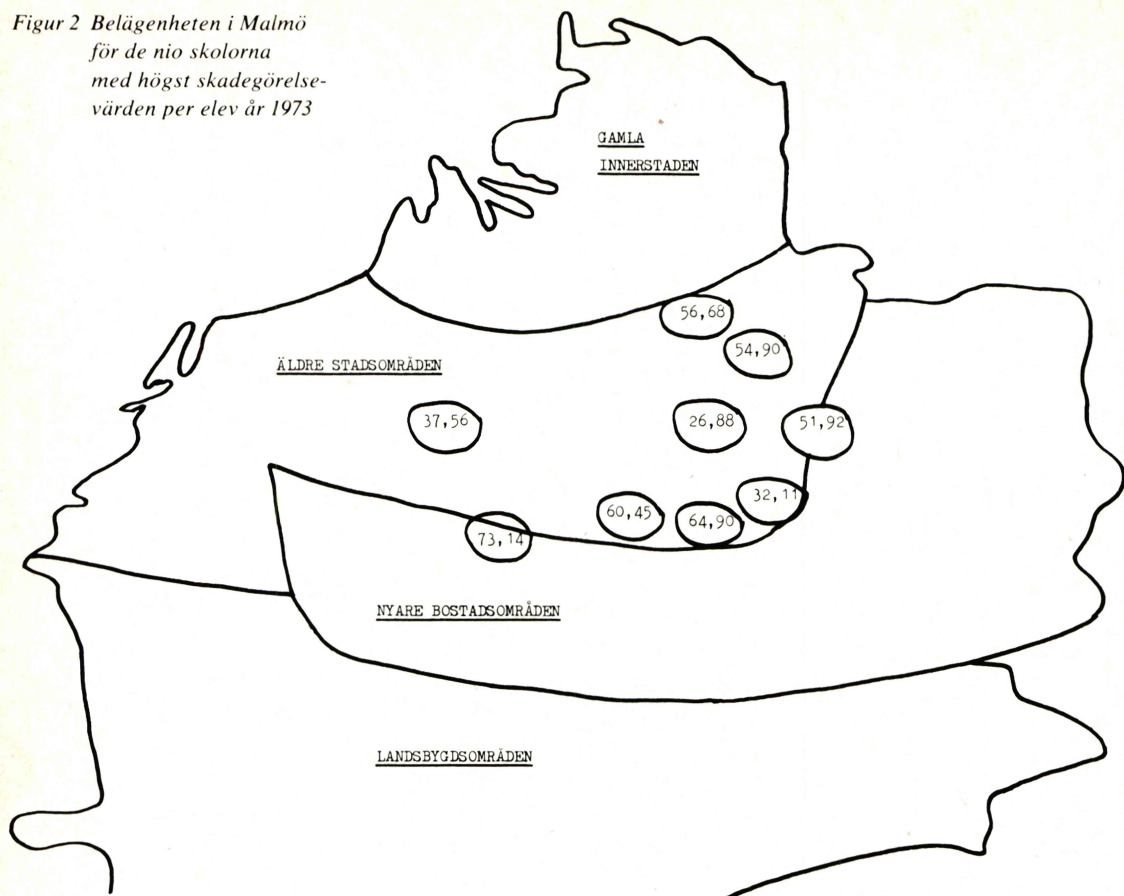
Den andra typen av vandalism har sin grund i räder och består i attacker "*utifrån*", i avsikt att åstadkomma så stor materiell ödeläggelse som möjligt i andra miljöer. Förekomsten av utifrånvandalisering klargör att även skolor med ett litet elevantal

.....

Skadegörelse är vanlig i storstädernas negativt segregerade områden

.....

Figur 2 Belägenheten i Malmö
för de nio skolorna
med högst skadegörelse-
värden per elev år 1973

ibland uppvisar höga skadegörelsevärden per elev.
Se figur 3.

Våra studier i vandalism i skolor pekar på att
skadegörelsen är hög

- i skolor i storstadskommuner
- i skolor i negativt segregerade bostadsområden
- i skolor som ligger "strategiskt väl till" för at-
tacker och råder från ungdomsgrupper (isolerat
belägna skolor och skolor längs livligt frekvente-
rade trafikstråk)
- i yngre skolor byggda av "smäckmaterial".

Den högsta skadegörelsenivån finner man i skolor
där två eller flera av dessa faktorer är för handen.

.....

*Det finns både vandalisering "inifrån" och
vandalisering "utifrån"*

.....

Vandalism är vanlig i städernas offentliga mil- jöer

Även andra objekt än skolor i stadsmiljön drabbas
av skadegörelse. Kostnaderna för skadegörelse i
skolorna beräknas uppgå till ca 25% av de totala
skadegörelsekostnaderna.¹ De miljöer i staden som
främst drabbas är den offentliga miljön i citydelen
och de negativt segregerade förortsområdena. Kol-
lektiva trafikmedel, fönsterrutor, fasader, plante-
ringar, telefonkiosker och gatlampor är exempel på
föremål som förutom skolorna är särskilt utsatta för
skadegörelse. Uppgifterna om skadegörelse pekar
på att värst utsatta objekt är:

- offentlig egendom
- bräcklig egendom
- obevakad egendom

¹ Beräkningar enligt Johannes Knutsson, Brottsförebyg-
gande Rådet.

Figur 3. Faktorer som leder till olika typer av vandalism

Bakomliggande faktorer som leder till vandalism	Mellanliggande faktorer	Typ av vandalism som ökar
Stark negativ segregation	leder till ett svagt normsystem och svagt utvecklat socialt nätverk	Inifrånvandalism
Räder riktas	mot isolerat lig-gande skolor och mot stadens cent-rala delar	Utifrånvandalism
Högt relevantal	leder till hög "passagefrekvens" i vissa utsatta delar av skolan	Inifrånvandalism
Om skolan är byggd under de senaste åren	är den ofta byggd av "bräckligt" material och an-passad till ett flexibelt bruk av lokaler, vilket leder till hög mobilitet bland lärare och elever	Inifrånvandalism och utifrånvandalism

– flitigt utnyttjad egendom (med hög passage-frekvens)

En förstörd telefonkiosk eller en avbruten skylt ger knappast upphov till ett större engagemang hos människor i allmänhet. Ingen berörs direkt av det skedda. Detta förhållande har betecknats som "absent ownership". Ingen man direkt känner drabbas personligen, om objektet förstörs.

Toleransnivån för vad som vid olika tidpunkter kan accepteras som "normal" förbrukning av mate-riella ting tycks höjas. I ett samhälle, där ekonomins fundament är en ständigt ackumulerande varupro-duk-tion, utbildas en slit- och slängkultur där väl-stånd i hög grad förknippas med en allt snabbare omsättning av varor som skall förbrukas på allt fler områden i individens livssituation. Detta förhållan-

Skadegörelse är vanlig i städernas offentliga miljöer

Vandaliseringen kan bidra till förslumningen av boendemiljöer, vilket i sin tur kan bidra till att vandaliseringen ytterligare ökar

de gör att egendom i hög grad uppfattas som något som är lätt att ersätta snarare än något som är svårt att förvärva.

Vandalisering som desorienterat beteende

Vi har tidigare diskuterat att mobbningen tycks vara ett medel av instrumentell karaktär för de inblandade att upprätta gruppens asymmetriska relationer. Genom mobbningen kan enskilda individer bibehålla och stärka en viss position i ett visst givet sam-manhang och avvärja vad man uppfattar som ett hot mot sin egen, gruppens eller systemets existens.

Vandaliseringsvåldet är mer riktningsslöst till sin karaktär och tycks vara avhängigt av en samverkan mellan social utslagning i något avseende och en reaktion över otillfredsställande livsvillkor.

Till skillnad från de flesta andra former av de-struktiva beteenden som självdestruktion (t ex drog-missbruk, prostitution, självmord) och destruktiva aktiviteter som riktas mot andra personer (t ex mobbning, brott mot liv och hälsa), är handlingar som resulterar i avsiktlig destruktion av materiella objekt knappast ett sätt att uppnå ett uttalat mål för de inblandade. Handlingen, som saknar målsätt-ning, tycks istället ha värden i sig hos utövarna som bland annat består i att bryta mot normer, regler och lagar. Objektet för vandaliseringen tycks väljas mer godtyckligt och omedelbart och handlingen tar sig sällan uttryck i mer medvetet utstuderade och sofistikerade former. Avsaknaden av en målsätt-ning och uttalade anspråk i utövandet av det avsikt-liga våld som vandalism innebär, tycks mer bero på en desorientering i tillvaron hos underordnade grup-per i samhället än på ett medvetet förkastande av officiella såväl som underförstådda socialt accep-tabla beteenden. Inte minst tycks samhällets kon-kurrens- och utslagningsmekanismer leda till detta. Vandaliseringshandlingen kan därför sägas utgöra ett socialt fenomen, som uttrycker en långt driven desorientering i tillvaron hos de underordnade grup-

.....

Vandaliseringen tycks hänga samman med den sociala utslagningen och med en känsla av desorientering och hat hos utövarna

.....

per som i hög grad står utanför samhällslivet och samhällsutvecklingen och där upplevelser som hat och hämnd är vanligt förekommande.

Vandaliseringen är ett starkt växande samhällsproblem¹

Under de senaste åren har avsiktlig skadegörelse av materiella objekt och den byggda miljön ökat i omfattning. Skadegörelsen kostar varje år samhället flera hundra miljoner kronor. Den ökande vandaliseringen utgör dock inte bara ett finansiellt problem. Betydligt allvarigare är de sociala problem som vandaliseringen utgör och som är förknippade med vandaliseringen. Den ökande vandaliseringen i vårt samhälle indikerar en ökning av de avsiktliga handlingar som på en och samma gång saknar en uttalad målsättning och uttalade anspråk, gör brott mot normer och regler till ett självändamål, bryter ner sociala relationer och förslummar den byggda miljön.

Till skillnad från många andra kriminella aktiviteter försiggår vandaliseringen ofta i grupp och ofta bland unga pojkar. Boendemiljöns inverkan på vandaliseringsbeteendet spelar troligen en större roll än boendemiljöns inverkan på framväxten av andra brottsaktiviteter, där även andra miljöer i hög grad har möjlighet att påverka beteendet. Detta betyder att många av dagens boendemiljöer i hög utsträckning medverkar till att många unga människor redan på ett tidigt stadium ägnar sig åt destruktiva aktiviteter.

Ett annat problem med vandaliseringen är att den kan bidra till förslumningen av boendemiljöer, vilket i sin tur kan bidra till att vandaliseringen ytterligare ökar. I vissa områden har förslumningsprocessen nått så långt att både fysisk miljö, befolkningens

sociala karaktäristika och befolkningens attityder och beteende kan definieras som "problemladdade".

Vandaliseringen i en storstadskommun och i en småstadskommun

I våra fortsatta undersökningar planerar vi att studera vandaliseringen i olika typer av boendemiljöer i en storstadskommun (Malmö) och i en mindre kommun (Arvika). Förekomsten av vandalisering ökar också i glesbygdskommunerna. År 1978 var andelen skadebrott per invånare i Arvika lika hög som i Malmö år 1976. Trenden mot en ökad skadegörelsenivå är markant i båda städerna.

I Malmö är skadegörelsegraden högst i starkt negativt segregerade bostadsområden. Där har den förslumningsprocess som är kopplad till den ökade skadegörelsen redan kommit igång. Ett anmärkningsvärt förhållande är att skadegörelsen i Malmö sprider sig till områden som tidigare var mer eller mindre skyddade från denna typ av problem. Andelen anmälda skadegörelsebrott ökar mest i ett par av de växande villaområdena utanför den egentliga stadsbebyggelsen, och är påfallande hög i vissa av stadens äldre villaområden.

Det kan inte uteslutas att den ökande vandaliseringen i dessa boendemiljöer utgör första steget i en framtida förslumning och en radikal förändring av den fysiska och sociala miljön i dessa områden.

Vandaliseringsproblematiken i Malmö (centra i ett storstadsområde) tycks skilja sig från den i Arvika (regionalt centra i ett vidsträckt glesbygdsområde). Några resultat härvidlag kan ännu inte redovisas. En del faktorer tyder dock på att Arvika kommun utgör ett exempel på hur en ny urban livsstil drabbar en äldre Ortsstruktur, som i hög grad präglas av informella och familjära relationsmönster. Några offentliga och formellt organiserade fritidsverksamheter har ännu inte byggts upp i Arvika,

.....

Vandaliseringen sprider sig till sociala miljöer som tidigare saknade denna typ av problem

.....

¹Detta och följande avsnitt bygger på min pilotstudie "Vandalisering och förslumning i urbana miljöer". Sociologiska Institutionen, Lunds Universitet 1979. Stencil.

samtidigt som staden spelar rollen som "avlastningsort" för hela den bofasta glesbygdsbefolkningen i kommunen.

Fortsatt forskning

I våra studier om mobbning och vandalism har vi funnit det angeläget att fortsätta forskningen om barn och ungdom och deras livsvillkor. I våra plane-

rade studier om vandalisering strävar vi efter att analysera framväxten av vandalism i ett samhällshistoriskt perspektiv och försöka beskriva huruvida barns och ungdomars skilda sociala villkor i vårt samhälle i allt högre grad leder till en desorienterad förstörelse av material och sociala relationer. Forskning om dessa livsvillkor kan kanske säga oss något om barnens och ungdomens framtid.

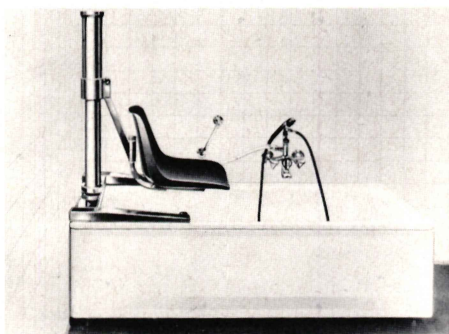
clos o mat WC-STOL FÖR HANDIKAPPADE

clos o mat är WC och bidé i ett och ersätter den manuella papperstorkningen med helautomatisk renduschning med varmvatten och torkning med varmluft.

Rörelsehindrade får med clos o mat möjlighet att sköta sin intima hygien utan hjälp.

- helt bidragsberättigad genom bostadsanpassningsbidrag
- lindrar och förhindrar analbesvär orsakade av otillräcklig hygien
- rekommenderas av läkare
- över 20.000 clos o mat redan i bruk

2 pålitliga hjälpredor

THUNE BADLYFT FÖR HEMMABRUK

- enkel att montera
- kräver minimal plats
- passar standardbadkar
- vattenhydraulisk
- helt bidragsberättigad

Vi hjälper Er med bidragsansökan

Sänd mig utförlig broschyr om clos o mat och badlyft för hemmabruk

Namn

Adress

Postadress tel.

BUSCK & Co. AB

Box 14011, 400 20 Göteborg, 031-87 09 00